

УДК 811.161.2.:378.02

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-4-21>**Наталія ШУЛЬЖУК,**
orcid.org/0000-0002-6177-3336кандидат філологічних наук,
доцент кафедри стилістики та культури української мови
Рівненського державного гуманітарного університету
(Рівне, Україна) n_shulzhuk@i.ua

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ДИДАКТИЧНА ТЕКСТОЛОГІЯ» У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГА

У статті обґрунтовано доцільність в освітньо-професійній програмі підготовки вчителя-філолога курсу «Дидактична текстологія», покликаною на основі системно-структурного мовознавства, аналізу теоретичних і практичних здобутків його сучасних галузей, а також провідних лінгводидактичних парадигм сформулювати відповідну педагогічну концепцію навчання української мови у ЗЗСО на комунікативно-прагматичних засадах.

У працях українських дослідників представлені різні аспекти вивчення наукового тексту – лінгвістичний, комунікативно-прагматичний, методичний та ін. Тоді як «Дидактична текстологія» орієнтує здобувачів вищої освіти на формування вмінь застосовувати ефективні прийоми адаптації наукового тексту, укладати полікодні науково-навчальні тексти й добирати дидактичні, уміло послуговуватись текстовими парафразами, комунікативно-прагматичними стратегіями і відповідними метакомунікативами. Тобто предметом вивчення стає комунікативна подія, матеріальне втілення якої у навчально-педагогічному дискурсі (НПД) – текст.

Діалогічна інтерпретація тексту уможливує визначити призначення НПД – вибудувати у процесі навчання когнітивно-комунікативний простір, у якому виокремлено три суб'єкти знань зі своїм тезаурусом – автори підручника, вчитель та учень. Тому предметом аналізу стають не лише навчальні тексти, а й конверсійні (розмовні), за допомогою яких учитель корегує комунікативну взаємодію з учнями. Важливою виявляється й інформація про основні макростратегії в НПД, що забезпечують репродуктивну діяльність учня та ініціюють діалогічну, про допоміжні мікростратегії, спрямовані на створення сприятливого психологічного мікроклімату, про метакомунікативи, які дозволяють гармонізувати навчально-педагогічну комунікацію, а також про переваги гіпертекстової організації НПД та педагогічної імпровізації. Отже, предмет вивчення «Дидактичної текстології» – поліфункційна і багатопланова природа тексту як мовного, комунікативного та культурного феномена у складі НПД.

Ключові слова: навчально-педагогічний дискурс, навчальні та дидактичні тексти, комунікативно-прагматичні стратегії, дидактична текстологія.

Natalia SHULZHUK,
orcid.org/0000-0002-6177-3336Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at Department of the Ukrainian Language Stylistics and Culture
Rivne State University of the Humanities
(Rivne, Ukraine) n_shulzhuk@i.ua

THE CONTENT OF AN ACADEMIC DISCIPLINE OF “DIDACTIC TEXTOLOGY” IN A PHILOLOGIST’S TRAINING SYSTEM

The author justifies the expediency of the course of «Didactic textology» in the teacher-philologist’s educational and professional training program. This course deals with the development of an appropriate pedagogical concept to teach the Ukrainian language at SEI on the basis of a system and structural linguistics analyzing theoretical and practical achievements of its modern branches as well as leading linguistic and didactic paradigms concerning with communicative and pragmatic principles.

Ukrainian researchers’ papers present various aspects of studying a scientific text: linguistic, communicative and pragmatic, methodical, etc. However, «Didactic textology» guides higher education students to develop the skills to apply the effective methods of a scientific text adaption, compose polycode scientific and educational texts and to select didactic ones, use text paraphrases, communicative and pragmatic strategies and appropriate meta-communicatives in a skilful way. In other words, a communicative event is becoming a subject of a study, and this event is embodied in a text in an educational and pedagogical discourse (EPD).

Text dialogic interpretation makes it possible to determine the purpose of the EPD that is to build a cognitive and communicative space in the learning process where three subjects of knowledge with their thesaurus are presented with

the authors of the textbook, the teacher and the student. Therefore, the subject of analysis is not only educational texts but also conversational texts, with the help of which the teacher corrects communicative interaction with students. The author stresses on the information about the main macro-strategies in EPD that ensure student's reproductive activity and initiate a dialogic one, about auxiliary micro-strategies aimed to develop a favorable psychological microclimate, about meta-communicatives that allow to harmonize educational and pedagogical communication, as well as about the advantages of the hypertext organization of EPD and pedagogical improvisations. So, the subject of the study of «Didactic textology» is the multifunctional and multifaceted nature of the text as a linguistic, communicative and cultural phenomenon being an EPD part.

Key words: *educational and pedagogical discourse, educational and didactic texts, communicative and pragmatic strategies, didactic textology.*

Постановка проблеми. «Сучасна українська літературна мова», як провідна навчальна дисципліна у системі підготовки вчителя-філолога, зорієнтована на формування його наукового лінгвістичного світогляду. Водночас програма з української мови для учнів 5–9 класів акцентує увагу на умінні школярів комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних ситуаціях і сферах спілкування з дотриманням норм українського етикету. Таке завдання небезпідставне: спілкування – базова потреба людини в соціумі. Очевидно, що знання про мовні одиниці різних рівнів недостатні для ефективної комунікативної взаємодії мовців. Тому яскрава ознака сучасного гуманітарного наукового знання, спрямованого на практичні потреби суспільства, – активізація мовленнєзнавчих дисциплін, які, інтегруючи здобутки традиційної системної лінгвістики та таких її новітніх галузей, як комунікативна лінгвістика, психолінгвістика, прагмалінгвістика, соціолінгвістика, лінгвістична конфліктологія, лінгвокультурологія, еколінгвістика, дискурсологія та ін., зорієнтовані на ефективність комунікативної взаємодії мовців. Це по-перше.

По-друге, розширення сфер спілкування у цивілізованому суспільстві, домінування короточасних мовленнєвих контактів (переважно емоційних і безініціативних) та накопичення інформації над її обговоренням, а також зрослі пізнавальні та комунікативні потреби членів соціуму відчутно впливають на характер їх комунікативної взаємодії, яка нерідко завершується конфліктом. Це спонукає науковців до порушення питання про необхідність формування мовної особистості, яка не лише засвоїла теоретичний матеріал з української мови (мовна компетенція), а й виявляє здатність до адекватної комунікативної поведінки, тобто уміння ефективно й безконфліктно здійснювати спілкування у стандартних комунікативних ситуаціях. Йдеться про формування її комунікативної грамотності.

Визначена проблема зумовлює зміщення акцентів і в методиці навчання української мови

у ЗСО. Важливим стає не стільки знаннявий компонент шкільної мовної освіти, скільки діяльнісний (освітній результат) – здатність суб'єкта навчання адекватно застосовувати інформацію про мовні одиниці у конкретних комунікативних актах. Інакше кажучи, знання з української мови мають стати інструментом для розв'язання життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, а згодом – і їх успішного професійного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вищевикладене дозволяє констатувати, що у ЗВО освітньо-професійна програма, яка забезпечує підготовку вчителя-філолога, має містити навчальні дисципліни, що перемикають увагу здобувачів вищої освіти із системно-структурної організації мови (лінгвоцентризм) на її використання мовцем у конкретній ситуації мовлення (антропоцентризм). Нова наукова парадигма лінгвістики (когнітивно-дискурсна) активізувала галузі знань, що за об'єкт дослідження визначили мовну особистість з її соціальним та індивідуальним досвідом (праці Ю. Караулова, В. Карасика, С. Єрмоленко, Л. Мацько, Ф. Бацевича, Л. Струганець, В. Жайворонка, Л. Лисиченко та ін.) та обґрунтували доцільність інтеграції мовної освіти, мовного виховання, мовної культури та мовленнєвої поведінки. Це спонукало мовознавців до вивчення поліфункційної і багатопланової природи тексту як мовного, комунікативного та культурного феномена, який українські мовознавці витлумачують у контексті широкого (наприклад, Л. Вороновська (Вороновська, 2015)) та вузького (наприклад, Л. Приблуда (Приблуда, 2013: 296)) підходів.

Нам імпонує діалогічна інтерпретація тексту О. Селіванової (Селіванова, 2002: 32), що уможлиблює його розгляд як знакового посередника комунікативної ситуації (дискурсу). Таке розуміння тексту визначила «гуманізація мовознавства» (Кочерган, 2003: 7), що призвела до активізації лінгвістичного експансіонізму («запозичення теоретичного доробку, поняттєвого апарату та методів

інших наук» (Воробйова, 2012: 47) та поняття «дискурс». Текст інтерпретують як складник дискурсу, який містить компоненти, що «піддаються смисловому і комунікативно-прагматичному дешифруванню» (Вороновська, 2015: 155), як «мовленнєву діяльність у певній комунікативній сфері» (Дворжецька, 2005: 17). Тому й у науково-дидактичній літературі натрапляємо на активно вживане поняття «навчальний дискурс», який Н. Баландіна витлумачує як навчальний процес, згенерований на основі навчального тексту (Баландіна, 2013). Дослідниця слушно зауважує, що поняття «навчальний дискурс» не є даниною термінологічній моді, а об'єктивна потреба новітньої лінгводидактики, яка, послуговуючись ним, наголошує на динамічному характері освітнього процесу. Навчальний текст у такій інтерпретації – це і результат навчальної взаємодії, і засіб її реалізації, що й зумовлює потребу його усебічного та глибокого наукового опису.

Через посередництво навчальних текстів та інших знакових комплексів відбувається соціально-комунікативна подія, суть якої – взаємодія вчителя й учнів. Таку подію прийнято називати навчально-педагогічним дискурсом (НПД). Його призначення – вибудувати у процесі організованого навчання когнітивно-комунікативний простір, у якому А. Габідулліна виокремила три суб'єкти знань, які володіють своїм тезаурусом, – автори підручника, вчитель та учень (Габідулліна, 2009).

Чи дозволяють випускнику-філологу знання, отримані під час вивчення традиційних академічних дисциплін лінгвістичного циклу та методики навчання української мови у ЗЗСО ефективно вибудувати цей простір? Багаторічний досвід роботи викладача-філолога у ЗВО та аналіз структури і змісту вказаних курсів, спонукає до роздумів про їх інтеграцію. Тому в освітньо-професійній програмі підготовки вчителя-філолога доречною видається навчальна дисципліна «Дидактична текстологія», покликана на основі системно-структурного мовознавства, аналізу теоретичних і практичних здобутків його сучасних галузей, а також провідних лінгводидактичних парадигм сформулювати педагогічну концепцію навчання української мови у ЗЗСО на комунікативно-прагматичних засадах.

Мета статті – схарактеризувати зміст і структуру навчальної дисципліни «Дидактична текстологія» та визначити її місце у системі підготовки вчителя-філолога.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових

результатів. Вказаний компонент освітньо-професійної програми «Середня освіта. Українська мова і література» магістерського рівня вищої освіти в обсязі чотирьох кредитів входить до циклу професійної підготовки. Він дозволяє навчити магістрантів формулювати навчальну проблему (завдання) та створювати умови для її успішного розв'язання; укладати навчально-наукові тексти відповідно до мети, завдань уроку, його типу та етапу; добирати дидактичні для системи вправ і завдань з метою реалізації соціокультурної змістової лінії у програмі; методично правильно структурувати й корегувати конверсаційні, щоб здійснити позитивний вплив на учнів та досягти дидактичної мети. Крім того, під час вивчення «Дидактичної текстології» майбутні вчителі-філологи усебічно аналізують метамовленнєві жанри, макро- та мікροстратегії НПД, виявляючи специфіку їх реалізації в авторитарному і конвергентному (діалогічному) типах дискурсу.

У працях українських дослідників представлені різні аспекти вивчення наукового тексту – лінгвістичний (Овсієнко, 2011), методичний (Семенов, 2013), комунікативно-прагматичний (Мойсеєнко, 2017) та ін. Загальна характеристика наукового мовлення представлена у змісті навчальної дисципліни «Стилістика української мови». «Дидактична текстологія» ж спрямована на формування в здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей умінь застосовувати ефективні прийоми адаптації наукового тексту, перетворюючи його у відповідний мовленнєвий жанр учителя на уроці, укладати полікодові науково-навчальні тексти й добирати дидактичні із національно-прецедентними феноменами, уміло послуговуватись текстовими парафразами, комунікативно-прагматичними стратегіями і метакомунікативними зауваженнями у разі виникнення комунікативних невдач та ін. Інакше кажучи, предметом вивчення «Дидактичної текстології» є педагогічна взаємодія як ключова категорія НПД. Одиницею членування такого дискурсу є комунікативна подія – мовленнєві дії адресанта (вчителя) й адресата (учня), спрямовані на досягнення спільної комунікативної мети. Матеріальним же втіленням комунікативних подій у НПД є текст, тому у змісті вказаної дисципліни представлена інформація про загальні текстово-дискурсні категорії (цілісність, дискретність, інформативність, зв'язність, референційність, антропоцентричність, інтерактивність) та категорії власне навчального тексту – полікодовість і парафрастичність. Щодо останньої, то модифікацію (розширення, конденсацію, спрощення, ускладнення) вихідного

тексту в парафразі визначає прагматична установка учасників освітнього процесу. Результатом парафразування внаслідок аналітико-синтетичної обробки первинних текстів стають вторинні, що слугують для зберігання, накопичення, переробки та вдосконалення первинної інформації. В основу вторинних текстів покладено процедури їх згортання і розгортання. Вони корелюють із такими взаємопов'язаними мисленнєво-мовленнєвими процесами, як сприйняття та відтворення мовленнєвого повідомлення: під час сприйняття тексту відбувається його згортання у певний «смісловий згусток» (інваріант), який під час репродукції розгортається у нову текстову форму (варіанти).

Крім навчальних (навчально-наукових та дидактичних) текстів, у НПД функціують конверсаційні (розмовні) тексти, за допомогою яких учитель та учні здійснюють фатичне спілкування – встановлюють та завершують контакт, поліпшують або погіршують взаємини у прямій чи непрямій формі, виражають емоції, спонукають до певних дій, оцінюють їх. Тому вони теж стають предметом вивчення «Дидактичної текстології».

Параметри НПД як конкретної мовленнєвої ситуації визначають комунікативні стратегії (мовленнєві дії, спрямовані на досягнення комунікативної мети), якими послуговується вчитель для ефективної взаємодії з учнями у процесі навчання. Переконані, що, обираючи ці стратегії, вчитель не може інгорувати два вагомні чинники: учні сьогодні самотужки спроможні швидко відшукати потрібну інформацію у віртуальному просторі, який, на жаль, в умовах пандемії та війни усе частіше стає місцем їх навчання, руйнуючи повноцінний зворотній зв'язок та знеособлюючи навчально-педагогічну взаємодію учнів і вчителя; соціум за таких умов продукує чимало стереотипів, що визначають тип комунікативної взаємодії, – співробітництво, суперництво чи конфлікт.

Щодо першого, то вчитель перестав бути пріоритетним джерелом отримання інформації, а відсутність емоційного зв'язку з ним та повноцінного мовленнєвого впливу через посередництво невербальних засобів комунікації в онлайн-просторі не сприяє мотивації учня та активності його розумової діяльності. До речі, мотиваційну кризу в шкільній мовній освіті фіксує чимало науковців (див., напр.: праці А. Габідулліної (Габідулліна, 2009)). Щодо стереотипізації мовленнєвої поведінки учнів, то канали соціального впливу (сім'я, школа,

позашкільні навчально-виховні заклади та ін.) останнім часом продукують насильницькі сценарії, які, безумовно, впливають на формування його особистості. Спостереження дозволяють констатувати: внаслідок порушення учнем правил поведінки під час навчання або невиконання завдань учитель переважно обирає конфліктний сценарій розв'язання проблеми (погрози, залякування, покарання та ін.). Приклади ефективного насилля, на жаль, демонструють і сучасні література, телебачення, преса. Так соціальні чинники формують в особистості внутрішній агресивний світ.

«Дидактична текстологія» пропонує майбутнім вчителям-філологам інформацію не лише про основні макростратегії (епістемічні, або пізнавальні) у НПД, що забезпечують репродуктивну діяльність учня та ініціюють діалогічну і креативну, а й про допоміжні мікростратегії (метадискурсні та комунікативно-прагматичні), спрямовані на створення сприятливого психологічного мікроклімату під час навчального заняття.

Оскільки у педагогіці комунікативні стратегії пов'язують із методами навчання, то магістрантів на практичних заняттях з дисципліни «Дидактична текстологія» вчать обирати оптимальні для досягнення мети традиційні та новітні методи і прийоми продуктивного навчання української мови. Однак під час уроку можуть виникати перешкоди (прогнозовані й непрогнозовані), аналіз яких дозволяє виробити способи їх попередження таліквідації. 3-поміж таких перешкод – мовленнєва агресія – негативний мовленнєвий вплив, що спрямований на деструкцію мовної особистості адресата і порушення комунікативної рівноваги між учасниками НПД. Зауважимо, що в НПД нерідко виникає потреба у спеціальних засобах-регуляторах (метакомунікативах), семантико-прагматичні властивості яких дозволяють ліквідувати наслідки комунікативних невдач та гармонізувати навчально-педагогічну комунікацію.

Учасники НПД виявляють різний рівень володіння предметною галуззю і системою понять, тому завдання вчителя, як слушно зауважує А. Габідулліна (Габідулліна, 2009), – забезпечити сумісність тезаурусів автора підручника й учня. У зв'язку з цим у курсі «Дидактична текстологія» передбачена інформація про прийоми адаптації наукового тексту (лексико-семантичний переклад, конкретизація абстрактного поняття, художність викладу та ін.) та вертикальну (її об'єктом є зміст текстів, що взаємодіють) і горизонтальну (формування спільних для кількох дисциплін понять) інтеграцію в НПД.

Поступова втрата актуальності традиційного (лінійного) тексту в НПД та розширення можливостей віртуального простору у ньому активізували гіпертекстові технології у навчанні мови. Тому «Дидактична текстологія» пропонує магістрантам обговорення переваг гіпертекстової організації НПД. Мережева взаємодія відкриває перед учителем-філологом додаткові можливості (розширення фізичних меж навчальної аудиторії, презентація індивідуальних та колективних проєктів, що реалізують інтелектуальний потенціал кожного учня у предметній діяльності (за допомогою тексту, музики, малюнків, графіки, анімації)), тому актуальним стає обговорення на практичних заняттях з «Дидактичної текстології» методики створення й функціонування блогу як освітнього середовища. Зауважимо, що деякі дослідники висловлюють міркування про те, що мова інтернету, набуваючи рис окремого функційно-стильового різновиду, формує новий тип мовної особистості – члена інтернет-спільнот (Тищенко, 2011).

Ефективність НПД визначає чимало чинників, з-поміж яких – індивідуально-творчі можливості вчителя-словесника, його здатність до імпровізації. Тому у змісті дисципліни «Дидактична текстологія» педагогічна імпровізація представлена не як «випадковий експромт, а як результат нагородженого вчителем досвіду і свідомого пошуку шляхів розв'язання проблем» (Куцевол, 2009: 26),

що уможливило органічне втілення первісного педагогічного задуму в змінених обставинах навчальної діяльності.

Висновки. Визначені тенденції у спілкуванні членів соціуму помітно ускладнили їх комунікативну взаємодію, у зв'язку з цим виникла необхідність формування комунікативної грамотності мовця, який виявляє здатність адекватно застосовувати норми й правила безконфліктного спілкування у конкретній комунікативній ситуації. Ця теза поширюється і на навчально-педагогічну комунікативну взаємодію, де текст – її результат і засіб реалізації. У зв'язку з цим поліфункційна та багатопланова природа тексту як мовного, комунікативного і культурного феномена у складі НПД стає предметом вивчення мовленнєвих дисциплін, з-поміж яких актуальності набуває «Дидактична текстологія». Вона в освітньо-професійній програмі підготовки вчителя-філолога покликана на основі системно-структурного мовознавства, аналізу теоретичних і практичних здобутків його сучасних галузей, а також провідних лінводидактичних парадигм сформувати педагогічну концепцію навчання української мови у ЗЗСО на комунікативно-прагматичних засадах.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо із докладним вивченням засобів інтертекстуальності у шкільному підручнику з української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баландіна Н. Ф. Навчальний текст: проблеми визначення, типологія, функції. *Філологічні науки*. 2013. Вип. 14. С. 88–94.
2. Воробйова О. П. Лінгвістика: шляхи, які ми обираємо. *Україна і світ: діалог мов та культур*: тези міжнар. наук.-практ. конф. (19–21 березня 2014 р., м. Київ). Київ: Вид. центр КНЛУ, 2012. С. 47–48.
3. Вороновська Л. Г. Універсальні та специфічні особливості визначення ознак художнього дискурсу. *Теоретична і дидактична філологія*: зб. наук. пр. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 20. С. 155–166.
4. Габідулліна А. Р. Навчально-педагогічний дискурс як лінгвістичний феномен. *Мовознавство*. 2009. № 6. С. 70–78.
5. Дворжецька М. П. Фонетика англійської мови: фоностилістика і риторика мовленнєвої комунікації: посіб. для студентів філол. спец. вищ. закл. освіти. Вінниця: Нова книга, 2005. 240 с.
6. Колток Л. Б. Педагогічний дискурс як засіб інтенсифікації навчально-виховного процесу в сучасній вищій школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Київ, 2009. 20 с.
7. Кочерган М. П. Стан і перспективи сучасного мовознавства. *Вісник Київського лінгвістичного університету*. 2003. № 1. С. 5–18.
8. Куцевол О. Педагогічна імпровізація як вид творчої методичної діяльності словесника. *Дивослово*. 2009. № 4. С. 25–30.
9. Мойсеєнко С. М. Комунікативно-прагматичні особливості наукового тексту. *Науково-методичні проблеми підготовки іноземних громадян*: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 квітня 2017 р., м. Київ) / за заг. ред. Г. В. Межеріної, О. Ю. Корчук. Київ: Вид-во НАУ, 2017. С. 84–85.
10. Овсієнко Л. М. Науковий текст як лінгвістична одиниця і комунікативний феномен. *Педагогічні науки*: зб. наук. пр. ХДУ. Херсон: ХДУ, 2011. Вип. LX. С. 125–128.
11. Приблуда Л. М. До проблеми визначення статусу художнього дискурсу. *Теоретична і дидактична філологія*: зб. наук. пр. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2013. Вип. 16. С. 295–301.

12. Семенов О. М. Культура роботи вчителя-дослідника з текстом наукової комунікації. *Українська мова й література в школі*. 2013. № 11. С. 2–8.
13. Тищенко О. Мова Інтернет-спілкування: стиль, норма, освіта. *Дивослово*. 2011. № 12. С. 35–39.

REFERENCES

1. Balandina N. F. (2013). Navchalnyi tekst: problemy vyznachennia, typolohiia, funktsii. [Educational text: issues of definition, typology, functions]. *Filolohichni nauky*. Vyp. 14. S. 88–94. [in Ukrainian].
2. Vorobiova O. P. (2012). Lnhvistyka: shliakhy, yaki my obyraemo [Linguistics: the ways we choose]. *Ukraina i svit: dialoh mov ta kultur: tezy mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kyiv : Vyd. tsentr KNLU*. S. 47–48. [in Ukrainian].
3. Voronovska L. H. (2015). Universalni ta spetsyfichni osoblyvosti vyznachennia oznak khudozhnoho dyskursu. [Universal and specific features to define the characteristics of a fiction discourse]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia*. Pereiaslav-Khmelnytskyi. Vyp. 20. S. 155–166. [in Ukrainian].
4. Habidullina A. R. (2009). Navchalno-pedahohichnyi dyskurs yak lnhvistychnyi fenomen. [Educational and pedagogical discource as a linguistic phenomenon] *Movoznavstvo*. № 6. С. 70–78. [in Ukrainian].
5. Dvorzhetska M. P. (2005). Fonetyka anhliiskoi movy : fonostylistyka i rytoryka movlennievoi komunikatsii : posib. dlia studentiv filol. spets. vyshch. zakl. osvity. [The English language phonetics : phonostylistics and rhetoric of speech communication: manual for students of philological specialties at HEI]. Vinnytsia : Nova knyha. 240 s. [in Ukrainian].
6. Koltok L. B. (2009). Pedahohichnyi dyskurs yak zasib intensyfikatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v suchasni vyshchii shkoli : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriia ta metodyka profesiinoi osvity. [Pedagogical discouse as a means to intensify educational process at modern HEI]. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].
7. Kocherhan M. P. (2003). Stan i perspektyvy suchasnoho movoznavstva. [State and prospects of modern linguistics]. *Visnyk Kyivskoho lnhvistychnoho universytetu*. № 1. S. 5–18. [in Ukrainian].
8. Kutsevol O. (2009). Pedahohichna improvizatsiia yak vyd tvorchoi metodychnoi diialnosti slovesnyka. [Pedagogical improvisation as a type of philologist's creative methodical activity]. *Dyvoslovo*. № 4. S. 25–30. [in Ukrainian].
9. Moiseienko S. M. (2017). Komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti naukovoho tekstu. [Communicative and pragmatic features of a scientific text]. *Naukovo-metodychni problemy pidhotovky inozemnykh hromadian : mater. Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (20–21 kvitnia 2017 r., m. Kyiv) / za zah. red. H. V. Mezherinoi, O. Yu. Korchuk*. Kyiv : Vyd-vo NAU. S. 84–85. [in Ukrainian].
10. Ovsiienko L. M. (2011). Naukovyi tekst yak lnhvistychna odynytisia i komunikatyvnyi fenomen. [Scientific text as a linguistic unit and communicative phenomenon]. *Pedahohichni nauky : zb. nauk. pr. Kherson : KhDU*. Vyp. LKh. S. 125–128. [in Ukrainian].
11. Prybluda L. M. (2013). Do problemy vyznachennia statusu khudozhnoho dyskursu. [The issue to define a fiction discourse status]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia : zb. nauk. pr. Pereiaslav Khmelnytskyi*. Vyp. 16. S. 295–301. [in Ukrainian].
12. Semenoh O. M. (2013). Kultura roboty vchytelia-doslidnyka z tekstem naukovoi komunikatsii. [The culture of a teacher-researcher's work with the text of scientific communication]. *Ukrainska mova y literatura v shkoli*. № 11. S. 2–8. [in Ukrainian].
13. Tyshchenko O. (2011). Mova Internet-spilkuвання: styl, norma, osvita. [The Internet-communication language : style, standard, education]. *Dyvoslovo*. № 12. S. 35–39. [in Ukrainian].